

Nemzet-nemzetiség: Lesz-e ebből autonómia? (Az RMDSZ kisebbségi törvényterve)

2005. április 12.

Egyelőre nagyon kevesek számára adatott meg a lehetőség behatóan tanulmányozni, véleményt kialakítani az RMDSZ kisebbségi törvénytervezetéről. A szövetség politikusai kisebb módosításokat tartanak szükségesnek, árnyalónak megfogalmazásokat, több garanciát vinnének a törvénybe. Ennél sarkalatosabb véleményt fogalmaznak meg a „kívülállók”, meglátásuk szerint a törvény alapjaiban elhibázott. Újabb vélemények közzétételével igyekeznek a Háromszék olvasóival megismertetni a készülő, igen jelentős jogszabálytervezetet.

BAKK MIKLÓS politológus:

- Komoly fenntartásaim vannak a törvénytervezettel kapcsolatban. A tervezet két részből áll, az első része a tulajdonképpeni kisebbségi törvény, és ezt sikerültebbnek tartom, de lényegében ez sem tesz egyebet, mint a román kormány eddigi kisebbségpolitikai eredményeit foglalja össze egy kerettörvénybe. Ami novum ebben a részben, az a kisebbségek meghatározása, ez az európai dokumentumokban megfogalmazott definíciókból indul ki. Nagyon fontos, hogy a kisebbségeket államalkotó tényezőként is meghatározza, ez azonban már nem az európai dokumentumokból, hanem az RMDSZ programjából ered. Ezzel kapcsolatosan az az első érdekes kérdés, hogyan viszonyul majd a román parlament ehhez, hiszen ez egy alkotmánymódosító javaslat. Egyetértek azzal, hogy sarkalatos törvényekkel próbáljuk feszegetni az alkotmányos kereteket, de számítani kell arra, hogy ezt akár a törvényhozási tanács, akár a parlament jogi bizottsága kifogásolja majd, mert burkolt alkotmánymódosításnak is tekinthető.

A törvénytervezet második részét, amely a kisebbségi szervezetek jogállását és a kulturális autonómia intézményi keretét és jogosítványait szabályozza, jóval kevésbé tartom sikerültnek. A kisebbségi szervezetek definíciójánál mértéken felül privilegizálja a már parlamenti képvisellel rendelkező szervezeteket. Itt olyan előírások beemeléséről van szó, amelyeket több európai szervezet is kifogásolt, úgy gondolom, a választási rendszerben kialakult demokráciadeficitet nem kellene átültetni a kisebbségi törvénybe. A kulturális autonómia jogosítványait gyakorló testületek létrehozása a tervezet alapján opcionális, ez ebben a formában azért nem jó megoldás, mert tulajdonképpen a már privilegizált kisebbségi szervezetek döntésére bízta, hogy az autonómiajogosítványokat ők akarják-e gyakorolni, és ez a már privilegizált helyzetük megerősítését szolgálja, vagy átadják egy olyan testületnek, amelynek a megválasztását szintén ők befolyásolják, szabályozzák. A törvényalkotók dilemmája itt az volt, kikre helyesebb rábízni a választást: az állami hatóságokra vagy magukra a kisebbségi szervezetekre. Ennek megfogalmazása annyiban jogosult, hogy az átmenet első tizenöt évében a kisebbségeknek fenntartásaik voltak az állami szervek pártatlan működésével kapcsolatosan, a nemzetállami berendezkedés, a jogállami intézmények gyengesége bizonyos értelemben hátrányos a kisebbségekre nézve. Azonban most már, az Európai Unió kapujában, a közigazgatási és államigazgatási rendszer megszilárdulásának trendjét figyelembe véve, helyesebb lenne az ilyen kérdéseket az állami hatóságokra bízni. Nem helyes hagyni, hogy ezeket a választásokat egy kisebbségi szervezet belügyeként kezeljék, annál is inkább, hogy a kisebbségi szervezet a megmérettetés egyik résztvevője az általa szervezett választáson. A törvénynek hiányossága, hogy nem szabja meg, kik a választások résztvevői, és ez erősíti a korábban említett gyanúmat: ha a legitimnek tekintett kisebbségi szervezetre bízunk a választást, és nincs szabályozva, kik, milyen feltételek mellett vehetnek részt ezeken a választásokon, könnyen az a helyzet állhat elő, hogy ezeken a választásokon is az illető kisebbségi szervezetek vezetői választatnának meg. A tervezet tulajdonképpen megerősíti a Romániában kialakult kisebbségpolitikai rendszert: a román politikai elit a kisebbségekkel kapcsolatos politikai feladatok egy részét a parlamentben képvisellel rendelkező szervezetekre bízta. A hallgatólagos egyezség értelmében a román parlament etnikai ügyintézőkké léptette elő ezeket a szervezeteket, azzal a megkötéssel, hogy bizonyos kérdéseket - például az autonómiát - ezen a rendszeren belül nem vethetnek fel. Ebben a kialakult rendszerben a létező és privilegizált kisebbségi elit közjogilag is bebetonozza ezeket a kialakult pozíciókat.

A törvény második része tulajdonképpen a személyi elvű autonómiáról, illetve ennek szűkebb változatáról, a kulturális autonómiáról szól, erre tett ígéretet az RMDSZ, tehát ez önmagában nem is kifogásolható. Ha a törvény megszületésének kontextusát nézzük, azt látom problematikusnak, hogy úgy tűnik, az RMDSZ már első lépésben alája kínálja a lehetőségeknek. Kétségtelen, még a kulturális autonómia tekintetében sem lehetne elérni azt az ideálisnak tekinthető autonómia-rendszert, amelyet

írásztalnál többen is próbáltak megtervezni az elmúlt tizenöt év során, de első lépésben, az autonómiatestületek működésével, a jogosítványok megfogalmazásával kapcsolatosan egy jóval erősebb és keményebb változatot kellett volna az RMDSZ-nek megalkotnia. Az lehetett volna a kiindulópont a tárgyalásokon. Ezenkívül nagyon rossznak tartom, hogy nem történt egyeztetés az EMNT személyi elvű autonómia-tervezetét benyújtó politikusokkal, az azt képviselő politikai grémiummal, hiszen egy ilyen egyeztetés a tárgyalási pozíciók kialakítása szempontjából is fontos lenne, másrészt fontos lett volna magának az RMDSZ-nek is, hiszen a párbeszéd megtagadásával, illetve a már létező változatok figyelembe nem vételével azt a gyanút erősíti, hogy a korábban már megszerzett pozíciók közjogi biztosítékokkal való ellátására kerül sor, és semmiképpen nem arra a demokráciabővítésre, amit egy autonómia jelent.

PUSKÁS BÁLINT RMDSZ-szenátor:

- Egy kerettörvényről van szó, amely általános jogokat és ezekhez kapcsolódó kötelezettségeket szabályoz. Véleményem szerint bővíteni kellene és nagyobb hatáskörrel felruházni azokat az intézményeket, amelyek a kulturális autonómia megvalósítását célozzák. Ezzel kapcsolatban terjeszték elő módosító javaslatot, és nagyon fontosnak tartanám egy cikkely bevitelét, amely kötelezné az államot a létrehozandó intézmények finanszírozására, másképp ugyanis nem tudnak majd működni. Ezt a törvényt én első lépésnek tekintem, amelyhez újabb jogszabályok kapcsolódnak majd, azok konkretizálhatják az autonómiát a tömbmagyarság számára, ahol átfogóbb az autonómiaigény. Ez a törvény területi autonómiáról nem beszél, a kulturális autonómiát intézményesíti, és ezzel összefonódva szerepelnek benne a személyi elvű autonómia alapjai: az anyanyelv használata, kulturális intézmények, iskolák, egyházi intézmények működése. A törvény diszkriminatív jellegét többen felvetették, valóban van benne egy olyan kitétel, amely rögzíti a jelenleg parlamenti képvisellel rendelkező kisebbségek helyzetét. Ehhez nem annyira az RMDSZ ragaszkodik, inkább a többi kisebbség képviselői, akik másképp nem szavaznák meg a törvényt. Úgy gondolom, egy kulturális autonómia keretében egy kisebbséget egyetlen reprezentatív szervezetnek kell képviselnie. Egy olyan autonómia, ahol például a horvátoknak öt szervezete mondaná, hogy ők ezt akarják vagy azt akarják, nem működőképes. Össze kell fogniuk egy szervezetbe, és közösen határozhatják meg, mit kíván a horvát nemzet Romániában. Ugyanez érvényes a magyarságra is.

A törvény elfogadásának sürgetése véleményem szerint azért fontos, mert a koalíció ereje egyre gyengül. Jelen pillanatban is nehéz lesz megszavaztatni egy ilyen törvényt, hiszen a szenátusban egyetlen emberen múlik a többségünk. Azért fontos a minél gyorsabb előterjesztés, hogy amíg a koalíció még erőben és összefogásban így áll, elfogadtassuk. Utána nem látok lehetőséget erre.

KISS JENŐ, a Mikes Kelemen Közművelődési Egyesület ügyvezető elnöke:

- Több napja tanulmányozom az RMDSZ kisebbségi törvénytervezetét. Úgy gondolom, hogy a tervezet első részét feltétlenül szükséges alaposan kiegészíteni, határozottabban és sokkal többet kell kérnie az RMDSZ-nek, mert ha most nem kér, akkor az esélyei rosszabbodnak. Egyetértek azzal, hogy március 31-ig be kell nyújtani a törvénytervezetet, de nem kell kétségbeesni, ha az uniós csatlakozásig nem hagyják azt jóvá. Nem föltétlenül rossz az nekünk. Igaz, ki kell mondania az RMDSZ-nek a csatlakozási dokumentumok aláírásakor, hogy ez a gond megoldatlan, és eszeljen ki egy terminust. Úgy vélem, csak azért, hogy most mindenképp elkészüljön, nem kell elsietni.

Visszatérve magára a kisebbségi törvénytervezetre: be kell nyújtani a parlamentbe, de sokkal többet kell követelni. A második részre, a kulturális autonómiaira vonatkozó cikkelyekre nagyon oda kell figyelni, mert - megítélésem szerint - túl sok és nagy hatalmat biztosít az RMDSZ-nek. Ez a szöveg nem mondja ki, hogy ki az, aki ellenőríz. Ezért úgy néz ki, az RMDSZ magának szerzi meg a teljes hatalmat és annak gyakorlását. Nem neki kellene a végrehajtónak lennie, ezt a kompetenciát le kell adnia, nem szabad megtartania magának, mert a szubszidiaritást az RMDSZ-nek is kell gyakorolnia.

A választási törvény átemelése is aggályos, a törvényalkotók azt állítják, könnyebben megy át a parlamenten, ha már egy korábban megszavazott cikkelyt építenek bele. A törvény nem tisztázza, ki fizeti a számlát: a nemzetiségek vagy az egész ország? Nem tetszik az sem, hogy mindent az állammal akarunk megfizettetni: az országos, megyei, községi autonómia tanácsokat. Szerintem ezt nem is fogja a parlament megszavazni. Másrészt, ha minden pénzt az államtól kapunk, tőle is fogunk függni. Szerintem ide más pénzeket is be kell tenni, részben olyanokat, amit mi, nemzetiségek fizetünk, részben olyanokat, amit máshonnan, nemzetközi fórumoktól meg tudunk szerezni. Nagy

hibának tartom, hogy teljes mértékben hiányzanak a garanciák. Véleményem szerint az uniónak garanciát kellene vállalnia a kisebbségekért és jogaik szavatolásáért.

Az idő is igen rövid, bár e-mailben sok embernek elküldték, mégis jobb lett volna, ha valóban széles körű társadalmi vitát szervez az RMDSZ a kisebbségi törvénytervezetről.

GAZDA ZOLTÁN, az MPSZ háromszéki elnöke:

- Hétfőn este ülésezett a székek közötti egyeztetőtanács, és úgy értékeltük, annyira elhibázott ez a törvénytervezet, hogy ezen javítani nem lehet. Egy teljesen új törvényt kell alkotni, tekintettel arra, hogy a területi autonómia lehetőségként sem szerepel, a kulturális autonómia kérdése követhetetlenül és felületesen megfogalmazott, személyekről és nem nemzeti közösségekről szól. Meglátásunk szerint az a jogszabály, amelynek pont a kisebbségek jogáról kellene szólnia, diszkriminatív és nemzetellenes. Megfogalmaztunk módosító javaslatokat, de pont eközben tudatosult, hogy ezen a törvényen nem lehet javítani. Esélyt sem látunk arra, hogy ezeket a javaslatokat elolvassák, figyelembe vennék, és óriási baj, hogy ennyire szűk határidőt szabtak egy ilyen kulcsfontosságú, a következő évekre meghatározó törvény véleményezésére. Az MPSZ még nem határozta el, milyen drasztikus tiltakozási módszert választ, de tudjuk, muszáj valamit tennünk.

Kérdezett: Farkas Réka